

FORMAREA CULTURII PEDAGOGICE LA CADRELE DIDACTICE DEBUTANTE

Nina SACALIUC, conferențiar universitar, doctor în pedagogie
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Moldova

Abstract: This article discusses the problem of debutant teachers' pedagogical culture formation. The author analyzes such concepts as: culture, personal culture, specialist culture, humanitarian culture. There are revealed the following functions: developmental function, cognitive function, diagnostic function, coordination function, communicative function.

Transformările social-economice și tendințele de integrare europeană ale Republicii Moldova solicită revizuirea politicilor educaționale la nivelul învățământului preuniversitar, care poate oferi tinerilor o integrare mai rapidă în câmpul muncii. Acest lucru nu poate fi efectuat fără a se pune accentul pe o strategie de pregătire a cadrelor didactice de o înaltă calificare [3].

Abilitatea cadrelor didactice debutante în perioada adaptării este solicitată de realitățile școlare ale societății democratice: favorizarea multidisciplinarității la nivel curricular, care trebuie să se reflecte și în structura conținuturilor specifice didacticilor aplicate; dezvoltarea unor strategii didactice în spiritul activității în echipă și încurajarea inițiativelor de cercetare integrală a procesului de învățământ; dezvoltarea capacităților și comportamentelor pentru relații de parteneriat etc.

Pentru a demonstra cultura pedagogică și pentru a marca succese în cariera didactică este necesar ca profesia de dascăl să fie învățată ca oricare altă profesie, care implică însușirea unei temeinice și competente pregătiri profesionale.

Cadrele didactice din ciclul primar trebuie să fie foarte bine pregătite din punct de vedere profesional, deoarece lor le revine un rol important în organizarea și desfășurarea procesului instructiv-

educativ, dându-i o orientare socială, utilizând cele mai eficiente metode de influență pedagogică și, nu în ultimul rând, determinând contacte judicioase cu elevii, părinții și prin exemplul lor personal au o influență favorabilă asupra lor [2].

Activitatea pedagogică solicită un ansamblu complex de calități, de capacități din partea cadrelor didactice. Astfel de calități pot fi obținute de profesioniști și specialiști veritabili. Dar cum se poate totuși dobândi cultura pedagogică?

În opinia clasică, cultura este specificată în trei moduri: nu este înnăscută, ci dobândită; aspectele culturii reprezintă un sistem; cultura poate fi împărtășită. În acest sens se poate vehicula ușor cu termeni ca „moștenire culturală”, pentru a reda procesul de transmisiune socială împreună cu noile realizări contemporane.

Conceptul de „cultură”, în cea mai laconică formă, este definit în enciclopedii și dicționare, în investigațiile filosofilor și ale altor specialiști, ca o totalitate a produselor materiale și spirituale ale muncii oamenilor, rezultate ale practicii transformării omului, oglindite în conduita socială și în normele ce o alimentează.

Conceptul pedagogic de „cultură” reflectă corelația existentă între cunoștințele (artistice, științifice, tehnologice, economice, politice etc.) validate în contextul anumitor valori social-istorice și efectele formative înregistrate la nivelul dezvoltării personalității umane în diferite perioade de timp. Din această perspectivă „cultura reprezintă formarea socială și intelectuală a unei personalități umane” [4].

Apare întrebarea: Care este indicele culturii?

Cultura specialistului poate fi caracterizată ca exprimare a maturității și dezvoltării întregii sisteme a calităților personale, realizate productiv în activitatea individuală (socială, profesională, științifică, comunicativă). Cultura este rezultatul dezvoltării calitative a cunoștințelor, intereselor, convingerilor, normelor activității și comportării, capacităților și sentimentelor sociale [Ibidem].

Cultura personală reprezintă un proces unic de acumulare a cunoștințelor, experienței și realizării lor calitative în activitate și comportare. Ea presupune nivelul de dezvoltare și armonie a tuturor componentelor, formarea lor în întregime în activitate. În practica cadrului didactic se manifestă tendința de îmbinare a culturii personale și morale, culturii comunicării, tehnicii și culturii exprimării.

Totuși, cultura pedagogică încă nu garantează succesul în realizarea activității manageriale. În procesul educațional profesionalismul se manifestă în unitate cu manifestările culturale și morale generale ale personalității cadrului didactic. Unitatea acestor manifestări formează cultura umanitară a pedagogului.

Astfel, rezultate înalte în activitatea cadrelor didactice debutante sunt legate de înfruntarea limitelor profesionale, capacitatea de a privi întrebările profesionale de pe poziții profund social-culturale.

Prin cultură, pedagogul supune procesual lumea exterioară, o modelează într-o lume a sa, pe măsura propriilor puteri și realizări creative. Procesul umanizării se realizează direct în raport cu natura, cu viața socială, cu individualitatea umană însăși.

Ce se include în conținutul noțiunii cultura umanitară a pedagogului?

Cultura umanitară prezintă totalitatea calităților personale și profesionale, de asemenea a valorilor, orientării și priceperilor.

Specificul instruirii pedagogilor debutanți constă în orientarea spre însușirea largă a culturii generale. Astfel, cadrele didactice debutante trebuie să fie înarmate cu cunoștințe din diferite domenii (literatură, artă, istorie etc.) [1].

Cadrul didactic debutant nu se va realiza creativ, dacă nu-și va dezvolta cultura pedagogică. Perfecționarea în acest domeniu, ca o obligațiune pentru activitatea profesională sugerează crearea condițiilor optime pentru dezvoltarea continuă a culturii pedagogice în activitatea profesională.

Pentru a afla opinia cadrelor didactice debutante despre necesitatea dezvoltării culturii pedagogice în procesul activității profesionale, am dus discuții pe un eșantion de 10 respondenți conform următoarelor întrebări:

1. Simțiți nevoia de a vă forma cultura pedagogică în procesul activității profesionale?
2. Ce condiții sunt create în unitatea Dvs. de învățământ în această direcție?
3. Numiți modalitățile de lucru orientate la formarea culturii pedagogice.
4. Aveți o programă individual orientată spre autoinstruirea continuă?

În discuție cu cadrele didactice am stabilit următoarele lucruri: toți cei 10 respondenți au fost sinceri și au indicat faptul că simt mereu nevoia de a-și dezvolta cultura lor pedagogică, deoarece

învățătorul claselor primare, de care depinde soarta elevilor la celelalte etape de vârstă, trebuie să fie foarte bine pregătit sub toate aspectele și la cel mai înalt nivel. El trebuie să posede la perfecție cunoștințe din domeniul disciplinelor pe care la predă (matematică, limbă, literatură, științe, muzică, artă, sport).

De asemenea, unele cadre didactice au menționat faptul că la etapa actuală s-au acumulat numeroase probleme, ce țin de noile standarde educaționale în domeniul învățământului primar, de noile planuri și programe de studii, conținuturi și tehnologii, adică de noile curriculum-uri și posibilități de evaluare, ce-i fac ca mereu să fie la curent cu totul ce este nou, modern, pentru a fi în pas cu timpul.

Vorbind despre condițiile create în școală pentru formarea culturii lor profesionale, învățătorii ce au participat în discuție au menționat faptul că, unele condiții sunt create, dar nu în toate cazurile sunt respectate.

Din cele expuse conchidem că este necesar de creat condiții optime pentru formarea culturii pedagogice la cadrele didactice debutante.

O condiție în opinia cadrelor didactice, este dezvoltarea și multiplicarea surselor de informare, precum și ușurința accesului la informație pentru toți cei interesați. Au fost evidențiate și condițiile ce țin de schimbul de experiență, seminarele pedagogice, studiul individual.

Majoritatea respondenților au numit următoarele forme de organizare a perfecționării ce le dezvoltă cultura lor pedagogică și de specialitate:

- interasistări la ore;
- seminarele metodologice;
- orele metodice.

Din discuțiile cu cadrele didactice cuprinse în experiment am constatat că nu au programe individuale orientate la formarea culturii lor pedagogice.

Cadrele didactice și-au expus unele opinii ce vor îmbunătăți situația, ce nu poate să le formeze pe deplin cultura lor pedagogică:

- a) organizarea seminarelor de către specialiști și autoinstruirea lor;
- b) ore metodice pentru schimbul de experiență în probleme de specialitate.

E știut faptul că un cadru didactic trebuie să dispună de un potențial creativ. Numai în așa caz ei se vor afla la un nivel înalt al culturii pedagogice.

Pentru a studia mecanismul formării culturii pedagogice am elaborat și desfășurat un program de antrenament. Acest program a fost implementat în cadrul consiliilor pedagogice, seminarelor metodice, ședințelor special organizate cu cadrele didactice debutante.

În procesul dezvoltării subiectelor o atenție deosebită s-a atras ideilor de bază, conștientizarea cărora a contribuit la formarea bazelor teoretice, înțelegerii ridicării culturii personalității cadrului didactic debutant, ca o sarcină primordială a educației generației în creștere.

La organizarea și desfășurarea activităților formative au participat activ cadrele didactice debutante.

Astfel, la prima activitate formativă s-a pus în discuție subiectul *Modelul personalității pedagogului*. Prima parte a activității s-a desfășurat sub formă de comunicare scurtă. S-a anunțat planul după care o să discutăm, dezvoltând ideile de bază: funcțiile profesionale ale pedagogului, cunoștințele și abilitățile necesare pentru realizarea acestor funcții.

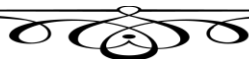
A doua parte a seminarului a decurs sub formă de răspunsuri la întrebările înaintate, schimb liber de opinii.

Vorbind despre funcțiile profesionale ale cadrului didactic s-a accentuat atenția la conceptul de funcție a pedagogului, prin care se înțelege prezența obligațiilor profesionale, îndeplinirea cărora asigură atingerea cu succes a scopului și sarcinilor educației și instruirii generației în creștere.

Au fost dezvoltate următoarele funcții [1]:

- *Funcția dezvoltativă* (educativă și instructivă). Este cea de frunte în activitatea pedagogului. Ea îmbină în sine un șir de funcții: cognitivă pentru a educa și instrui elevii, învățătorul trebuie să fie cult (instruit), să posede de priceperea de a acumula cunoștințe necesare (priceperea de a lucra cu literatura științifică, a observa munca pedagogilor cu experiență, a studia experiența lor, a cunoaște, a însuși mijloacele de influență educativă etc.).

- *La funcția cognitivă se aderă și cea de cercetare*, ce include priceperea de a selecta din literatură pozițiile de bază, a determina problema pentru cercetare, priceperea de a analiza literatura științifică, priceperea de a pune întrebări problematice, priceperea de a analiza materialul.

- *Funcția constructiv-organizatorică* – este orientată spre organizarea procesului instructiv-educativ, ce asigură eficacitatea lui.

- *Funcția diagnostică* – este orientată spre determinarea stării procesului instructiv-educativ în scopul orientării strategiei și tacticii corecte a muncii cu elevii.

- *Funcția de coordonare* a învățătorului, ce este orientată spre unirea și coordonarea conținutului influențelor pedagogice asupra elevului, realizarea ei în sistemul educației sociale și familiale.

- *Funcția comunicativă* – presupune respectarea tactului pedagogic, utilizarea manierelor civilizate alese și a formelor de comunicare individuală sau colectivă, dirijarea propriei dispoziții și conduite, aprecierea propriei activități, cucerirea autorității. Această funcție se manifestă în stilul relațiilor reciproce dintre pedagogi, pedagogi și elevi, pedagogi și părinți.

Deoarece aceasta a fost o lecție-consultație, ce are o prioritate practică și, luând în considerare nivelul culturii pedagogice a învățătorilor supuși experimentului, am propus schimb liber de opinii.

Activitatea formativă cu subiectul *Personalitatea pedagogului și creativitatea* s-a desfășurat sub formă de conversație.

În scopul clarificării opiniilor și nivelului competențelor învățătorilor la problema în cauză, gradul gătintei lor de a percepe materialul, le-am adresat întrebările: Cum ar trebui să fie învățătorul-model de mâine? De ce calități trebuie să dispună? Ce aptitudini trebuie dezvoltate pentru a-și dezvolta cultura pedagogică?

S-a pus accent pe aptitudinile creative, lămurindu-se efectul: recurgerea la tezaurul artistic și cultural, ce creează condiții de exersare zilnică a aptitudinilor creatoare.

S-a accentuat faptul că, pedagogul nu se va realiza creativ, dacă nu-și va dezvolta aptitudinile spirituale, moral-etice și potențialul creator. Respondenții au ajuns la concluzia, că stimularea potențialului creativ depinde de orientarea voinței spre perfecțiune, de înțelegerea, creativitatea elevului. Pentru dezvoltarea creativității învățătorului trebuie frânate condițiile subiective, care mai există în școală:

- folosirea abuzivă a unor tehnici de instruire;
- abuzul verbalizării excesive în procesul de predare;
- lipsa metodelor speciale de educare a creativității;
- menținerea stereotipurilor de învățare mecanicistă;
- lipsa tehnologiilor educaționale, care să orienteze instruirea spre creativitate.

Activitatea cu subiectul *Cultura comunicării pedagogice* a fost orientată la discuția ideilor de bază: bogăția vorbirii, laconismul, claritatea vorbirii, emoționalitatea, folosirea mijloacelor lexicale.

Vorbind despre comunicarea pedagogică s-a accentuat faptul că ea este chemată să asigure o interacțiune productivă dintre învățător și elevi; o influență pozitivă a învățătorului asupra conștiinței, sentimentelor elevilor în scopul formării și corijării convingerilor și motivelor activității, percepției depline și aprofundării cunoștințelor în procesul instruirii; organizării raționale a activității instructive și practice a elevilor.

Cu un viu interes au fost discutate de către cadrele didactice funcțiile comunicării: asigurarea transmiterii depline a cunoștințelor; asigurarea unei activități instructive a elevilor; asigurarea atitudinii reciproce productive dintre învățător și elevi. Funcția ce asigură transmiterea cunoștințelor a fost evidențiată ca primordială.

Cuvântul de încheiere la subiectul propus în discuție l-a prezentat un învățător cu experiență, unde a pus accent la următoarele momente: conduita comunicativă a învățătorului prezintă nu numai un proces simplu de a vorbi, de a transmite informație, dar și o astfel de organizare a valorii și a conduitei verbale a învățătorului care influențează la crearea atmosferei emoțional-psihologice a comunicării pedagogului cu elevii; la caracterul atitudinilor reciproce dintre ei, la stilul de lucru.

La activitatea cu subiectul *Tactul pedagogic al învățătorului*, cadrele didactice au venit cu idei interesante ce țin de activitatea lor cotidiană și s-au inclus activ în discuție. Toți erau conștienți de faptul că cultura pedagogică a învățătorului se manifestă în conduita lui. Vorbind despre comportamentul unei persoane, și în primul rând al învățătorului, oamenii de obicei folosesc diverse noțiuni: tacticos, atent, educat, plăcut etc. Astfel, s-a ajuns la un numitor comun că „tacticos” și „educat” se folosesc acești termeni când vrem să dăm o apreciere înaltă comportării unei persoane în întregime, dar nu în situații aparte.

Din discuții s-a desprins ideea că tactul este o categorie morală, ce-i ajută pedagogului să regleze

relațiile reciproce dintre diferite persoane. Însă conduita tacticoasă cere ca în cele mai complicate situații dintre relațiile reciproce să fie respectul. Astfel tactul pedagogic este o calitate profesională a învățătorului și o parte a măiestriei sale.

Această activitate a urmărit scopul de a determina motivele ce conduc la însușirea tactului pedagogic sau la manifestarea lipsei de tact pedagogic.

S-a menționat faptul că tactul pedagogic se manifestă în primul rând în comunicare și însușirea tactului contribuie la un nivel înalt de cultură generală a învățătorului, îi ajută să-și formeze normele stabile morale de conduită.

Împreună cu cadrele didactice am determinat factorii ce influențează tactul pedagogic, conduita învățătorului; așa cum ar fi: specificul relațiilor dintre pedagog și elev; calitățile lui personale; profesionalismul; inteligența lui; gradul de cunoaștere individuală a elevilor; condițiile de muncă etc.

S-au evidențiat și factorii ce provoacă lipsa de tact pedagogic: relațiile dintre pedagog și elevi; nestăpânirea de sine; nivelul comportamentului elementar.

Învățătorii au ajuns la concluzia că factorii ce duc la însușirea tactului pedagogic cât și cei ce provoacă lipsa de tact sunt de mare importanță, deoarece de felul cum se comportă pedagogul depinde, în mare măsură, specificul relațiilor dintre învățător și elevi.

În concluzie vom menționa faptul că, cultura pedagogică la cadrele didactice debutante se formează și se consolidează pe parcursul activităților profesionale. Numai prin instruire, autoperfecționare, prin participarea deplină la viața socială, culturală și spirituală, cadrele didactice debutante au șansa de a-și forma cultura pedagogică. Dar pentru aceasta ei trebuie să fie în permanent contact cu elevii, să fie capabili să diferențieze în orice moment necesitatea de comunicare ale acestora; să dispună de iscusința de a organiza lucrul, de a explica obiectivele periodice și de perspectivă ale colectivului; acordarea ajutorului elevilor, controlul lucrului îndeplinit.

Referințe bibliografice:

1. Ionescu M., Chiș V. Strategii de predare – învățare. București: Științifică, 1992. 262 p.
2. Iucu R. Formarea cadrelor didactice. Sisteme, politici, strategii. București: Humanitas Educațional, 2004. 269 p.
3. Socoliuc N., Cojocaru V. Formarea competențelor pedagogice pentru cadrele didactice din învățământul universitar. Chișinău: Cartea Moldovei, 2007. 160 p.
4. Крылова Н. Формирование культуры будущего специалиста. Москва: Высшая школа, 1990. 142 с.